

AXEL BOLVIG

Intet nyt under bæltstedet

Den amerikanske kunstner Andres Serrano udstiller nogle af sine værker i Horsens. Stor omtale i medierne af hans billeder med død og fordærv. Således i Berlingske Tidende lørdag 14. marts med rubrikken 'smukke landskaber af blod og urin'.

Serrano blev berømt, anerkendt og udskældt med sin serie "Piss Christ" fra 1987. Den bestod af store farvefotografier af den korsfæstede Kristus nedsænket i urin så lang tid at motivet blev delvis opløst. Denne form for bespottelse skaber i dag altid forargelse, omtale og berømmelse.

Herregud hvorfor er det så spændende, at en kunstner laver æstetik ved hjælp af sine kropsvæsker? Hvis smukke motiver er det eneste resultat, kunne han vel lige så godt have benyttet almindelige oliefarver - selvfølgelig med manglende berømmelse til følge.

Det gør ikke sagen mere relevant, at det tilsyneladende går som en bølge blandt kunstnere fra Warhol over Dalsgaard til de i 1980'erne unge vilde at anvende urin, blod, sæd og andre tilsvarende gratis materialer. Spørgsmålet er fortsat: hvorfor? hvilken kommentar til og betydning for os betragtere har det ud over en æstetisk eller antiæstetisk kendsgerning?

Nyt er det måske at benytte disse råmaterialer, men gammelkendt er det i billedkunsten at skildre menneskets anvendelse og afgang af kropsvæskerne. For 500 år siden var det almindeligt at koble Kristus sammen med udtømmelsen af diverse sekreter. Det kan man se i vores senmiddelalderlige kalkmalerier fra 1400-tallet og det kunne datidens folk se i langt større omfang. Da billederne blev draget frem bag hvidtekalken i forrige og dette århundrede blev mange såkaldt obskøne motiver tildækket igen eller retoucheret. Men noget står dog fremme til selvsyn og til perspektivering af vor tids kunst.

I kalkmalerierne er der en mening med denne galskab. En mening som man netop i disse år er ved at få øjnene op for. En mening som sikkert ikke er entydig.

Tidligere havde man problemer med at forklare, at der midt imellem religiøse motiver findes grove og obskøne scener. Var det mon en lokal spadsmager blandt håndværkerne, som havde muntert sig? Var de aldrig tiltænkt at skulle stå fremme på hvælvkappen?

Ventede de kun på, at en ordentlig kunstner med styr på det religiøse skulle ankomme?

Nej. Grovhederne er malet med i den samlede komposition. Kalkmalerierne er naturligvis religiøse af to grunde. Deres hovedmotiver skildrer scener fra de bibelske og hellige fortællinger og de befinder sig i en kirke, altså et indviet rum.

Men. Det er os i dag, som er forkert skruet sammen i hovedet, når vi betragter de obskøne og groteske skikkelser som marginalfigurer. De er både med- og modspillere til de hellige mænd og kvinder. De viser ikke kun det negative, men også en verdslig udgave og fortolkning af den kirkelige lære. De kommenterer, fortolker, forklarer. De gør Nadveren, Korsfæstelsen, Dommedag relevante for den almindelige verdslige betragter.

Det kan være forståeligt, at en djævel i den skånske Bollerup kirke på dommedag er fløjet op over himmeleborgen og skider ned over de salige, som Skt. Peter er ved at lukke ind. Man kan vente sig alt af værste skuffe fra djævelens side. I Ørslev på Sydsjælland sidder han på en øltønne og kaster sit snavs ned i det øl, som en munk er i færd med at tappe. I

den østjyske Gjerrild skider en djævel ned i den smørkærne, som en kvinde er i færd med at betjene. Det er set andre steder i kalkmalerierne. I vestsjællandske Tuse kirke stikker djævelen en spuns ind imellem benene på den kvinde, som selv er i færd med at stikke sin spuns ind i et øltønne. Han tapper hende for sekreter som hun tapper tønden for væske. Djævelen som er og vil alt det onde kan man nødtvungent acceptere i færd med sådanne ulækre påfund. Hvis ølbrygningen og smørkærningen mislykkedes, var det jo hans og ikke husmoderens skyld. Djævelens indgriben i netop disse arbejdsprocesser og ikke i andre hænger givetvis sammen med den forandringsproces som sker med vand, humle og gær og med mælken. En mærkelig og overnaturlig transsubstantion.

Men hvad så med det modsatte. I Estruplund på Randerskanten er en kvinde tilsyneladende i færd med at tappe ekskrementerne fra en haltefanden over i en krukke, og i Ørbæk kirke på Fyn kunne man inden gentildækningen se en kvinde (?) der stikker en kniv ind i haleroden på en djævel for at tappe hans safter over i en stor kande. Her er det djævelen selv, der bliver udnyttet af mennesket og ikke omvendt. Overnaturlige evner følger vel med disse ulækre aftapninger. Det er muligvis troldkællinger, men kvinden i Estruplund ser nu meget almindelig ud. Udnyttelsen af djævelens safter viser på en måde også menneskets sejr over de overnaturlige kræfter. Da djævelen repræsenterede naturen som modsætning til kristendommen, der er åndens vej til Gud, kan disse grovkornede motiver ses som et antikristent forsøg på at tæmme naturkræfterne.

I den vendsysselske Saltum kirke oplever vi en tredje udgave af obscenitetens iscenesættelse. Midt i hvælvingernes rankeornamentik ses små figurer: fugle, legende børn og fantasivæsener samt en mand, der stikker sin blottede bagdel op i vejer samtidig med at han gør skråt-op tegnet. Det er mere effektivt end nogen tilsvarende demonstration af rockere, rooligans og andre, der med denne gestus tror at de viser foragt. Men hvilken foragt demonstreres oppe i gudshusets krumme hvælv? Vi ved det ikke, men en kommentar til den officielle troslære måske. En foragt, som langt overgår Serranos 'Piss Christ'.

I den fynske Dalum kirke ses malet en mand med erigeret lem omklamrende en hvælvrække i færd med at ejakulere. Det kan være et udtryk for selvbesmittelsens synd. Men samtidig kan han jo ikke undgå at sprede sin sperm ud over kirkerummet, over menigheden. Er det mon en verdslig - grov eller accepteret - kommentar til helligåndens udgydelse. Vi må huske på, at det jordiske og det himmelske var nært forbundet. Uden sæd intet nyt liv. Uden kirken ingen frelse. Uden for kirken opførte gøglere ofte grovkornede skuespil, der kommenterede alt mellem himmel og jord.

I Lyngby kirke nord for København ses en narrefigur. Bag retouchen har han utvivlsomt som flere af hans malede kolleger stået og urineret ned i hovedet på menigheden. Hvorfor fandt folk sig mon i det? Fordi der var en mening i den tilsyneladende galskab. Han står nederst i en hvælvingskappe. Over ham er Vorherre i færd med at skabe Eva ud af Adams side. Skabelsen af Eva opfattes som et sindbillede på blodet og vandet, der flød fra Kristi sår under korsfæstelsen. Ved at male disse to motiver over og under hinanden bringer narrefiguren en grov og jordisk kommentar til skabelsesbilledet og vel dermed til den samlede udsmykning. Øverst flyder kvinden ud af mandens side. Nederst flyder urinen ud af mandens lem.

Til højre for Evas skabelse ses Vorherre med et hoved, vel Adams. I midten skabes Eva af hans side. Nederst viser narren sine kønsdele. I middelalderen benyttede man kroppen

som sindbillede på samfundets forskellige strukturer. Det kan være som symbol på det politiske system eller på sociale grupperinger. I 'den politiske krop' er hovedet den kongelige autoritet, øjenen er fyrsterne, maven rådgiverne, armene ridderne, benene købmændene og fødderne bønderne. I en medicinsk opfattelse er hovedet det ophøjede mens kønsdelene er stedet for skam, det ukontrollable tegn for menneskets fald.

I Lyngby kirke går retningen fra hovedet over kroppen og kønsdelene til fødderne, nemlig motivet neden for Narren. Her ses Adam og Eva efter Syndefaldet i færd med at arbejde i deres ansigts sved. I denne sammenhæng er Adam og Eva som repræsentanter for de arbejdende samfundets fødder og Narrens blottelse et sindbillede på Syndefaldet, som faktisk er gengivet i kappen overfor. Denne urinade fra 1400-tallets slutning sætter mange store perspektiver, flere end Serrano og de andre kunstnere i vores tid.

I Smørum kirke er det mest centrale motiv Den sidste Nadver med Jesus og apostle samlet omkring bordet. Rundt om og oven over er der sære figurer, der laver krumspring. Gøglere og entertainere, der kaster en mand fra skuldrene af en anden. På sin vej ned gennem luften over den hellige scene bliver en tredje badutspringer pisket i bagdelen af en kvinde så voldsomt, at han prutter eller måske tømmer sig ned i hovedet på en mand, der urinerer i en spand. Stud. mag. Steen Christensen har nytolket sceneriet ud fra en betragtning af sammenhæng mellem motiverne. Ved nadveren forvandler Jesus brød og vin til kød og blod. Manden ved siden af urinerer ned i en spand og skaber dermed gødning til brug for dyrkningen. En anden forvandling, denne gang fra kød og blod til afgrøder. En slags dobbelt transsubstantionen.

Smørum kirkes i vore øjne ganske ejendommelige kalkmaleri med en blanding af helligt og obscønt bliver hermed til en sammensmeltning af religion og verdsligt liv. Hermed formår kalkmaleren i denne østsjællandske kirke at inddrage menneskets affald i en særdeles perspektivrig komposition. Det er noget ganske andet end ekskrementer i en dåse, som kan udstilles på et museum i blandt andet Randers.

Fækalier, urin, sperm, savl, blod og andre kropsvæsker blev ikke sjældent gengivet i senmiddelalderens kalkmalerier. De opsætter mange og alsidige perspektiver på datidens mentale verden. Et af de væsentligste perspektiver i Serrano og de andre kunstners affaldskunst er efter min opfattelse, at den er med til at åbne vores øjne for forgængernes billeder.